

ARCHEOLOGIE • BOUWHISTORIE

NOTA – PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

OPGLABBEEK – WEG NAAR ZWARTBERG

A. DEVROE
OKTOBER 2017

COLOFON

Project

Nota – Opglabbeek, Weg naar Zwartberg

Opdrachtgever

Aldi nv
Boterbosstraat 9
3535 Heusden-Zolder

Opdrachtnemer

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba
Lemmensstraat 34
2800 Mechelen
0472/59.31.41
annika.devroe@gmail.com
BE0680.617.128

Erkende archeoloog: Annika Devroe, OE/ERK/Archeoloog/2015/00085

© 2017 Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijk toestemming van de opdrachtgever. Dit met uitzondering van de door de architect aangeleverde plannen. Deze blijven eigendom van deze laatste.

INHOUD

Inhoud	0
1. Gemotiveerd advies	1
2. Programma van maatregelen voor een archeologische opgraving van een site zonder complexe verticale stratigrafie	2
2.1. Afbakening.....	2
2.2. Wetenschappelijke doelstellingen	3
2.3. Opgravingsstrategie, -methoden, -technieken	3
2.4. Criteria bereiken onderzoeksdoel	4
2.5. Niet uitvoeren onderzoekshandelingen.....	4
2.6. Schatting duur opgraving en kostenraming	4
2.7. Competenties	5
2.8. Risicofactoren.....	5
2.9. Bewaring archeologisch ensemble.....	6
3. Figurenlijst.....	7

1. GEMOTIVEERD ADVIES

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden 67 sporen aangetroffen. Met uitzondering van twee sporen konden ze allemaal als antropogeen aangeduid worden. De sporen kunnen in twee categorieën ingedeeld worden: kuilen en greppels. De exacte functie van de kuilen kon in deze fase van het onderzoek nog niet nagegaan worden. Een deel van deze kuilen dienen vermoedelijk als paalkuil geïnterpreteerd te worden. Duidelijke structuren konden op basis van de proefsleuven echter niet aangeduid worden. Tijdens het onderzoek konden verschillende kuilen met elkaar geassocieerd worden omwille van eenzelfde uitzicht. De aangetroffen vondsten wijzen globaal op een datering in de volle middeleeuwen. Opvallend zijn enkele sporen waarin brokken natuursteen werden aangetroffen. De functie ervan is onduidelijk maar mogelijk werden deze als bouw materiaal gebruikt. Daarnaast werden ook enkele greppels aangetroffen. Enkele ervan lijken aansluiting te vinden bij de kuilen en kunnen mogelijk op erfbakening of afwateringsgreppels wijzen. Zeker de functie als erfscheiding is archeologisch gezien interessant. Het kunnen afbakenen van een erf met woonfunctie en bepaalde activiteiten kan een mooi beeld van de vroegere leefcultuur geven. Enkele greppels dienen vermoedelijk in de late middeleeuwen gedateerd te worden en kunnen wijzen op perceelsgreppels (o.a. S62 te zien op Atlas der Buurtwegen). Greppels S20-21 kunnen mogelijk als ouder gedateerd worden, maar gezien de vage aflijning en het ontbreken van andere sporen die hiermee in verband kunnen gebracht worden, is een datering moeilijk.

Uit het bureauonderzoek bleek dat er nog geen archeologisch onderzoek werd uitgevoerd in de omgeving. De sporen en vondsten die hier aangetroffen werden zijn dan ook ongekend voor Opglabbeek. Het potentieel op kennisvermeerdering is dan ook zeer groot. Het uitgevoerde onderzoek biedt niet voldoende informatie om het aanwezige potentieel te realiseren.

De geplande werken zullen het archeologisch niveau verstoren. Ter hoogte van de parking en groenzone in het westen gaat men 30-50 cm diep, maar aangezien het archeologisch niveau zich hier reeds op 20 cm onder het maaiveld bevindt, zal deze verstoord worden. Meer naar de depressie toe zit het archeologisch niveau op ca. 1m. Hier zal het nieuwe gebouw opgericht worden waarbij de funderingen en nutsleidingen voor een diepere verstoring zullen zorgen en eveneens het archeologisch niveau zullen raken. Bijkomend onderzoek door middel van een opgraving is dan ook noodzakelijk.

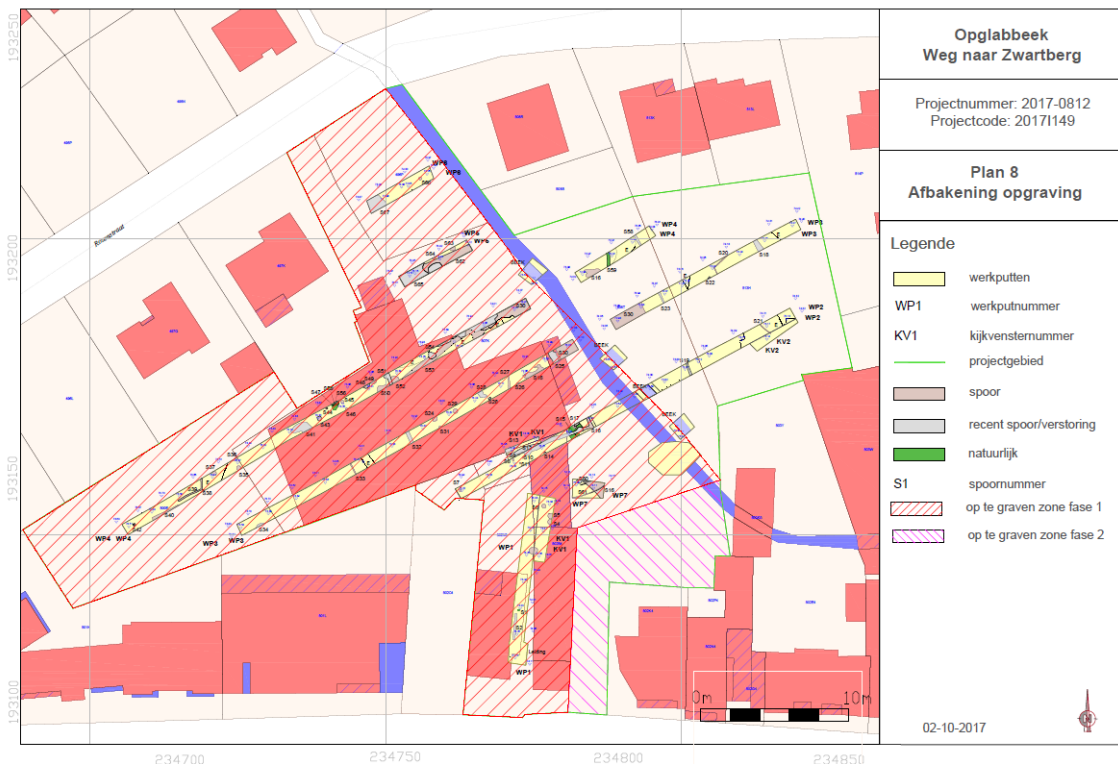
2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN VOOR EEN ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING VAN EEN SITE ZONDER COMPLEXE VERTICALE STRATIGRAFIE

2.1. AFBAKENING

Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek werd besloten om de zone ten westen van de beek als afbakening te nemen voor verder archeologisch onderzoek. De sporen bevinden zich verspreid over deze zone. Zoals in het verslag van resultaten aangehaald bevinden zich naar de depressie toe meer verstoringen. In deze zone verwacht men echter eerder sporen als waterputten die mogelijk nog bewaard bleven tot onder de verstoringen. Bovendien is verder onderzoek naar de link tussen de sporen (vooral de greppels) en de depressie interessant. In de oostelijke zone werden enkel wat greppels aangetroffen. Deze zone lijkt dan ook niet interessant genoeg om mee te nemen bij de opgraving.

De op te graven zone wordt opgedeeld in twee fases. In een eerste fase wordt het huidig onderzoekbaar gebied reeds uitgevoerd. Het gaat om een oppervlakte van ca. 4300 m². Op dit moment is de toegangsweg en parking ter hoogte van het ijsalon niet te onderzoeken. Hier konden dan ook geen sleuven aangelegd worden, maar gezien de aanwezige sporen in werkput 1 wordt deze zone eveneens meegenomen bij de opgraving. Dit zal echter in een tweede fase uitgevoerd worden aangezien de verharding nog enige tijd aanwezig dient te blijven. Het gaat om een oppervlakte van ca. 470 m².

Het archeologisch niveau bevond zich tussen 72,6 m en 73,50 m TAW. Dit is ca. 20-100 cm onder het maaiveld. Ter hoogte van de depressie dient men het vlak in twee niveaus aan te leggen. De exacte datering van de verschillende lagen kon nog niet achterhaald worden en mogelijk worden onder de akkerlaag nog sporen aangetroffen.

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding op te graven zone. (A. Devroe 2017)

Kadaster: Opglabbeek, afdeling 2, sectie B, percelen 508t (partim), 507k, 496p, 502b4, 502c4 (partim), 502n3, 500e.

2.2. WETENSCHAPPELIJKE DOELSTELLINGEN

De doelstelling van dit onderzoek betreft het vervolledigen van de kennis van de ontwikkeling van Opglabbeek. Daarnaast streeft het onderzoek naar kenniswinst op het vlak van de materiële cultuur in dit gebied.

Hierbij moeten volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Wat is de aard, omvang, datering en bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische resten?
- Kunnen er structuren aangeduid worden? Wat is hun onderlinge samenhang?
- Zijn er sporen die duiden op de aanwezigheid van ambachtelijke activiteiten?
- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?
- Hoe gebeurde de evolutie van het terrein? Veranderde het gebruik van het terrein doorheen de tijd? (bv woonfunctie in volle middeleeuwen versus landbouwgrond in late middeleeuwen)
- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners gedurende hun gebruiksperiode?
- Wat is de relatie tussen de greppels die richting de depressie lopen en de depressie zelf?

2.3. OPGRAVINGSSTRATEGIE, -METHODEN, -TECHNIEKEN

Het gaat om een zone van ca. 4300 m² (fase 1) en ca. 470 m² (fase 2) waar een archeologische opgraving wordt geadviseerd. Het gaat hierbij om een site zonder complexe stratigrafie. Enkel ter hoogte van de depressie dient het vlak aangelegd te worden in twee niveaus aangezien onder de akkerlaag eventueel ook nog sporen aangetroffen kunnen worden. De bepalingen uit de desbetreffende hoofdstukken van de Code van Goede Praktijk zijn van toepassing. De afgraving gebeurt door een graafmachine met platte bak. Op aangeven van de veldwerkleider legt deze het vlak aan op het archeologisch relevante niveau. Het archeologisch niveau wordt geregistreerd volgens de Code van Goede Praktijk.

Er wordt geen bemaling voorzien. Er worden in een aantal zones gewerkt zodat elke zone op korte termijn afgewerkt kan worden en de sporen niet degraderen door het openliggen. Verspreid over het terrein worden enkele referentieprofielen aangelegd.

Staalname gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk. In deze fase kan nog niet met alle zekerheid aangeduid worden welke staalnames mogelijk en relevant zullen zijn. Stalen zullen voornamelijk genomen worden in functie van de onderzoeksvragen of indien deze uiterst interessant lijken. Voor de landschappelijke vraagstellingen kunnen geologisch materiaal, pollen, zaden en vruchten, hout en ander vegetatief plantenmateriaal,... interessant zijn. Voor de culturele vraagstellingen kunnen dierlijke resten, plantkundige resten... interessant zijn. Naar dateringsdoeleinden toe kan staalname gebeuren in functie van C14 of dendrochronologie. Indien tijdens het veldwerk blijkt dat er

onzekerheid is over de uitvoering van bepaalde staalnames zal de betrokken specialist hierbij betrokken worden.

Met betrekking tot conservatie worden geen specifieke handelingen of vereisten voorzien tijdens het veldwerk. Er worden specifieke maatregelen getroffen bij het aantreffen van hout, leder, metaal of glas. Indien nodig wordt een conservator geraadpleegd.

Na beëindigen van het veldwerk wordt een archeologierapport opgesteld, dat de erkende archeoloog indient bij het agentschap. Na het assessment en de verwerking stelt hij vervolgens, binnen de decretaal bepaalde termijn, een eindverslag op, dat hij eveneens indient bij het agentschap. Aangezien de opgraving in twee fases zal gebeuren dient na elke fase een archeologierapport en eindverslag opgesteld te worden. Indien de zone van fase 2 reeds tijdens de opgraving van fase 1 zou beschikbaar zijn voor bijkomend onderzoek kan afgeweken worden van de uitvoering in twee fases en dus van rapportage in twee fases.

2.4. CRITERIA BEREIKEN ONDERZOEKSDOEL

De archeologische opgraving wordt als succesvol beschouwd indien alle waargenomen archeologische entiteiten op een wetenschappelijke wijze onderzocht zijn, er een beargumenteerd antwoord op de onderzoeksvragen geformuleerd kan worden en het eindrapport wordt opgeleverd.

2.5. NIET UITVOEREN ONDERZOEKSHANDELINGEN

In principe worden alle onderzoekshandelingen uitgevoerd.

2.6. SCHATTING DUUR OPGRAVING EN KOSTENRAMING

De geschatte duur van het veldwerk voor fase 1 wordt geraamd op 12 werkdagen. Er wordt een team van 4 archeologen voorzien (1 veldwerkleider, 1 archeoloog-assistent, 2 archeologen) die onder de autoriteit van een erkende archeoloog werken en 1 aardkundige. Voor de assessment en rapportering worden de erkende archeoloog, veldwerkleider en twee archeologen ingezet. Waar nodig wordt een materiaaldeskundige, natuurwetenschapper en conservator ingezet. Voor natuurwetenschappelijk onderzoek van de staalnames, evenals voor conservatie wordt een stelpost voorzien. Voor het natuurwetenschappelijk onderzoek wordt 20% van de totaalprijs voorzien als stelpost. Alle prijzen zijn exclusief BTW.

- Veldwerk	31.700 euro
- Assessment	4.200 euro
- Verwerking	4.200 euro
- Natuurwetenschappelijk onderzoek	9.000 euro
- Rapportage	4.200 euro
- Conservatie	2.000 euro

De geschatte duur van het veldwerk voor fase 2 wordt geraamd op 2 werkdagen. Er wordt een team van 3 archeologen voorzien (1 veldwerkleider, 1 archeoloog-assistent, 1 archeoloog) die onder de autoriteit van een erkende archeoloog werken en 1 aardkundige. Voor de assessment en rapportering worden de erkende archeoloog en veldwerkleider ingezet. Waar nodig wordt een materiaaldeskundige, natuurwetenschapper en conservator ingezet. Voor natuurwetenschappelijk onderzoek van de staalnames, evenals voor conservatie wordt een stelpost voorzien. Voor het

natuurwetenschappelijk onderzoek wordt 20% van de totaalprijs voorzien als stelpost. Alle prijzen zijn exclusief BTW.

- Veldwerk	2.700 euro
- Assessment	1.250 euro
- Verwerking	1.250 euro
- Natuurwetenschappelijk onderzoek	2.000 euro
- Rapportage	1.500 euro
- Conservatie	500 euro

2.7. COMPETENTIES

Dit onderzoek gebeurt onder autoriteit van een erkende archeoloog.

Voor de opgraving worden volgende uitvoerders voorzien:

- Veldwerkleider: Hij/zij heeft ervaring met het opgraven van nederzettingssporen uit de volle middeleeuwen.
- Archeoloog-assistent: Hij/zij heeft ervaring met het opgraven van sporen uit de volle middeleeuwen.
- Archeologen (2): Hij/zij heeft een diploma archeologie zonder verdere ervaringsvereisten. Eén archeoloog heeft ervaring met het opmeten van archeologische sporen.
- Aardkundige: De aardkundige staat in voor het onderzoeken, registreren en interpreteren van de aardkundige aspecten van het archeologisch onderzoek. De aardkundige rapporteert en overlegt met de veldwerkleider.
- De conservator (geen specifieke vereisten), natuurwetenschapper (kennis met betrekking tot C14-datering en andere dateringsmogelijkheden) en materiaaldeskundige (ervaring met materiaal uit de metaaltijden en middeleeuwen) worden wanneer nodig aangewend bij het veldwerk. Deze zullen voornamelijk bij assessment en verwerking nodig zijn, maar waar tijdens het veldwerk vragen rijzen in verband met conservatiebehandelingen, staalname,... kunnen deze hun kennis aanwenden en richtlijnen leveren. Ze rapporteren en overleggen steeds met de veldwerkleider.

2.8. RISICOFACTOREN

Het archeologisch veldwerk wordt uitgevoerd in goede omstandigheden. Dit betekent o.m. dat:

- Er een veiligheids- en gezondheidsplan is opgemaakt conform de vigerende wetgeving.
- De werf wordt voorzien van voldoende signalisatie en eventuele omheining om eventuele ongelukken, maar ook vandalisme te vermijden.
- De weersomstandigheden dermate zijn dat ze een goede waarneming toelaten. Indien nodig wordt de opgraving bij hevige regenval tijdelijk opgeschort en dient het vlak eerst op te drogen of wordt het water weggepompt.
- Indien andere werken bezig zijn op de werf worden duidelijk afspraken gemaakt zodat de archeologische zone niet zomaar betreden wordt.
- De uitvoerder heeft een duidelijk zicht op de eventueel aanwezige leidingen.
- De werf is ingericht conform de vigerende arbeidswetgeving, wetgeving bodemverzet en veiligheid.
- Er zijn duidelijke afspraken tussen de erkende archeoloog en zijn/haar opdrachtgever over de stockage en afvoer van de grond, wie de bemaling voorziet in geval van wateroverlast, communicatie met de pers.
- Diepe coupes, putten,... worden gestut of trapsgewijs uitgegraven.

2.9. BEWARING ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

Voor de langdurige bewaring van de vondsten dienen eenvoudige gecontroleerde omstandigheden te volstaan (beperkte en geleidelijke schommelingen in temperatuur en luchtvochtigheid).

3. FIGURENLIJST

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding op te graven zone. (A. Devroe 2017) 2